

■ Diversitat discursiva i gramàtica

Avantatges i mites de la tipologia textual

Josep M. Castellà i Lidon

Professor de Filologia Catalana, Facultat d'Humanitats, Universitat Pompeu Fabra

• • •

La diversitat discursiva (descrita en gèneres, registres i tipus de text) es relaciona amb la gramàtica d'una manera difícil i intricada. Tot i això, hi ha tipologies textuales que constitueixen assajos importants de combinació amb trets gramaticals. Atesa la complexitat d'aquests conceptes i relacions, cal vetllar perquè l'aplicació didàctica de la tipologia textual no derivi en una simplificació reduccionista i, alhora, perquè no es converteixi allò que simplement és arquetípic en una mena de normativa de la producció de textos.

Diversity of Discourse and Grammar. The benefits and myths of textual typology

The relation between diversity of discourse (divided into different genres, registers and types of text) and grammar is complex and far from straightforward. Nevertheless there are certain systems for classifying texts which represent significant attempts at involving grammatical features. In view of the complexity of these concepts and relations it is essential to ensure that the use of textual typologies in teaching does not lead to a reductionist simplification and does not convert what is merely archetypal into a set of rules governing the production of texts.

• • •

La investigació lingüística és lluny, ara per ara, de descriure el llenguatge d'una manera global. Una mostra d'això és la dificultat que presenten la majoria de gramàtiques per tractar la diversitat discursiva. Pel que fa a la variació funcional, els estudis gramaticals solen descartar tant l'estil col·loquial com el literari i, en general, se centren en una forma de llengua indefinida o abstracta. Per posar-ne un exemple bàsic: no existeix una descripció

detallada de la llengua oral quotidiana, cosa que implicaria explicar d'una manera unificada la prosòdia, la sintaxi i el significat. I tenint en compte que la llengua col·loquial és l'expressió primigènica i més usual del llenguatge, hem de reconèixer que estem encara a les beceroles de la comprensió del nostre objecte d'estudi.

Feta aquesta declaració d'humilitat (o, simplement, de realisme), intentarem d'oferir al lector un breu mirada a la rela-

ció entre la diversitat dels textos¹ i la gramàtica. En primer lloc, ens proposem d'aclarir els termes més utilitzats per referir-se a la diversitat discursiva: gènere, registre i tipus de text. En segon lloc, analitzarem la proposta tipològica de D. Biber, de base gramatical. En tercer lloc, tractarem especialment la relació entre els tipus de text i els elements gramaticals basant-nos en el mateix autor. I, per acabar, oferirem algunes observacions sobre l'aplicació didàctica de la tipologia textual.

GÈNERES, REGISTRES I TIPUS DE TEXT

La descripció de la diversitat discursiva és, sens dubte, una de les tasques més apassionants i més complexes de la lingüística actual. Els discursos es presenten com uns objectes polièdrics, o multidimensionals, que admeten aproximacions diferents des de punts de vista també diferents. En els últims anys hi ha hagut molts autors i disciplines que han assajat d'explicar el conjunt d'aquesta diversitat. Com a conseqüència, s'han difós etiquetes i classificacions que, alhora que han obert el camí a la comprensió del fenomen, poden haver provocat una certa confusió.

Els termes que més s'han generalitzat entre nosaltres són, sens dubte, *registre* i *tipus de text*. A continuació oferim una proposta d'aclariment i de definició conjunta d'aquests conceptes avalada per diversos autors. Hi afegim la noció de *gènere*, que pot contribuir a entendre millor el panorama de la diversitat i que és la que comentarem més en aquest apartat, perquè és la menys coneguda²:

- *Gènere*: forma discursiva estereoti-

pada, definida principalment per les seves característiques externes, de caràcter social i cultural. Els gèneres són reconeguts pels parlants segons el seu format extern i segons els paràmetres situacionals en què se solen produir. Constitueixen una llista oberta i es poden classificar per àmbits d'ús. Són exemples de gèneres: la classe, la conferència, el debat, la notícia, l'article d'opinió, la novel·la, el conte, l'examen, la tesi, etc.

- *Tipus de text*: forma discursiva estereotipada, definida per les seves característiques internes, de caràcter lingüístic i informacional. Els tipus de text són descrits pels lingüistes segons la seva estructura informativa i segons els trets gramaticals que els configuren. Constitueixen una llista tancada i tenen un caràcter més abstracte que els gèneres. Són exemples de tipus de text: la descripció, la narració, l'argumentació, les instruccions, etc.

- *Registre*: conjunt de característiques lingüístiques que apareixen com a manifestació de la relació dels textos amb la situació comunicativa. Els trets lingüístics dels registres pertanyen al nivell fonològic, al morfològic, al sintàctic i, sobretot, al lèxic. Segons el registre, els textos s'adeqüen al tema, al grau de formalitat, al canal i a l'objectiu de cada comunicació. Cada text que es produeix constitueix una combinació concreta de trets del registre. A vegades pot ser pràctic utilitzar denominacions com *registre col·loquial*, *administratiu*, *científic*, etc., però sovint la col·locació d'aquestes etiquetes és una simplificació excessiva de les característiques del text en qüestió.

Com es pot veure, el significat que es proposa per al mot *gènere* difereix del que té habitualment en els estudis literaris, però tampoc no és contradictori amb

aquest ús més tradicional. De fet suposa una generalització de l'abast del terme a tots els textos, literaris i no literaris. L'ús de *gènere* per a aquest significat arrenca de Bakhtin i es pot trobar actualment en l'obra de diversos autors (J.-M. Adam, D. Biber). D'altra banda, els termes *registre i tipus de text* provenen de tradicions diferents entre si. Com és sabut, la noció de registre es deu a M.A.K. Halliday i la lingüística sistèmico-funcional, mentre que els tipus de text són definits principalment en l'àmbit de la lingüística del text.

Els gèneres són *recipients socio-culturals* o *formats convencionals* en què poden aparèixer els diferents tipus de text i registres. Així, el gènere conferència es defineix per la situació comunicativa: una persona que parla, durant un espai de temps determinat, davant d'altres persones que l'escolten, sobre un tema fixat amb antelació, etc. Pel que fa al tipus de text, el discurs del conferenciant tindrà probablement la forma global expositiva, encara que podrà contenir també seqüències argumentatives, narratives, descriptives, etc. segons la seva intenció comunicativa. I, tot i això, si el conferenciant fa el seu discurs, per exemple, bàsicament narratiu, no deixarà de ser pas una conferència. Al seu torn, i pel que fa al registre, la conferència podrà ser més o menys especialitzada o formal, d'acord amb factors com el contingut, el tipus de relació que l'emissor estableixi amb els seus oients, la imatge que vulgui presentar d'ell mateix o la institució convocant.

Els gèneres es corresponen, en bona part, al que H. Isenberg denominava *clases de text*, definides per unes propietats no necessàriament vàlides per a tots els textos, en contraposició a *tipus de text*, designació teòrica definida dins de l'àmbit d'una tipologia textual (vegeu Castellà,

1992). Efectivament, els gèneres es defineixen per la seva mateixa existència, i els criteris que utilitza el parlant per distingir una carta d'un anunci, d'una entrevista o d'un poema, lluny de ser homogenis, són necessàriament diferents per cada gènere.

El nombre de gèneres existents en cada cultura és molt gran i, de fet, no es pot determinar amb exactitud, ja que sempre es podrien fer noves subdivisions dels gèneres definits. Així, dins de la denominació *article* podem distingir entre *article periodístic* i *article científic*. Al seu torn, podríem classificar els articles científics en *teòrics*, *experimentals*, *divulgatius*, etc. I, encara, els podríem tornar a distingir segons el camp d'estudi (de matemàtiques, de biologia, de química, d'història, de filologia, etc.). El grau de detall de la subdivisió dependrà sempre de l'objectiu amb què s'abordi el tema.

LA TIPOLOGIA DE D. BIBER

El nombre de tipologies textuales que han aparegut en els últims anys és considerable³. Les que més s'han difós entre nosaltres són, segurament, la de J.-M. Adam i la de J.-P. Bronckart. La tipologia d'Adam es basa en seqüències estructurals de proposicions dins del text. Tot i que és possible de relacionar cada seqüència amb uns elements gramaticals determinats (i així ho han fet, per raons pràctiques, diversos manuals escolars⁴), Adam no dona a la gramàtica cap paper central en la seva proposta⁵.

Bronckart, per la seva part, presenta uns tipus de text de base contextual i, posteriorment a la seva definició, fa un extens treball estadístic en què els relacio-

na amb trets gramaticals. A partir d'aquesta anàlisi, conclou que no es pot mantenir una visió tipològica estricta i proposa de concebre les tipologies com uns espais oberts i poc estructurats gramaticalment⁶.

En aquest apartat, per tant, ens centrarem en la tipologia de D. Biber, que és pràcticament desconeguda entre nosaltres i que, a causa de la seva base gramatical, resulta d'especial interès per al tema d'aquest article.

Biber (1989) critica la majoria de plantejaments tipològics anteriors perquè parteixen d'uns tipus textuais prefixats que no es comproven sobre textos reals fins després d'haver estat ben establerts teòricament. Biber, en canvi, fa un treball empíric a partir d'un corpus enorme de textos orals i escrits, i arriba a uns tipus de text que sorgeixen únicament de les agrupacions estadístiques dels trets gramaticals analitzats⁷. Crida l'atenció, però, que els seus resultats no són pas tan diferents dels que uns altres investigadors obtenen per una via més racionalista⁸. Malgrat tot, el treball de Biber aporta unes distincions que semblen interessants. Heus aquí la tipologia, amb una breu descripció i l'especificació dels gèneres del corpus on més es manifesta cada tipus de text:

- Tipus 1 - *Interacció interpersonal*. Són textos que tenen per funció principal mantenir la relació entre els interlocutors. Gèneres: converses cara a cara i telefòniques, entre amics i familiars.

- Tipus 2 - *Interacció informativa*. També són textos conversacionals, però el seu focus es decanta cap a la transmissió d'informació. Gèneres: entrevistes, cartes personals, converses telefòniques de negocis i, en general, converses en contextos professionals.

- Tipus 3 - *Exposició científica*. Es

tracta de textos informatius i abstractes. Gèneres: prosa acadèmica (ciències) i alguns documents oficials.

- Tipus 4 - *Exposició culta*. Inclou textos també expositius, però menys tècnics i menys abstractes. Gèneres: prosa acadèmica (humanitats, dret, pedagogia), reportatges periodístics, crítica periodística i força documents oficials.

- Tipus 5 - *Narració imaginativa*. Són textos narratius no abstractes. Gèneres: novel·la (general, rosa, de misteri, d'aventura, de ciència-ficció) i algunes intervencions en públic.

- Tipus 6 - *Narració expositiva*. Es tracta d'una combinació de trets expositius i narratius. Gèneres: reportatges periodístics, editorials, novel·la (general i de ciència-ficció), biografies, crítica periodística i transmissions no esportives.

- Tipus 7 - *Reportatge en directe*. Són textos que es produeixen al mateix temps que els fets de què informen (i aquests fets es desenvolupen amb rapidesa). Gèneres: transmissions esportives.

- Tipus 8 - *Persuasió amb implicació personal*. Són textos de propòsit argumentatiu que estan molt implicats en la situació comunicativa. Gèneres: entrevistes, intervencions en públic, cartes professionals.

La metodologia a través de la qual Biber arriba a aquesta tipologia és considerablement complexa i no podria explicar-se amb brevetat. Aquí ens acontentarem a destacar que aporta algunes precisions realment interessants. En primer lloc, la distinció entre dos tipus de text interactiu, diferenciats pel grau d'informativitat (*interacció interpersonal* i *interacció informativa*). En segon lloc, el tipus *narració expositiva*, combinació de l'estil narratiu i de l'expositiu. I, en tercer lloc, la consideració

de dos tipus d'exposició (*científica i culta*) que, amb la narració expositiva que acabem d'esmentar, donen un conjunt de tres estils expositius diferents.

El problema principal de la tipologia de Biber és que té en compte només trets gramaticals oracionals i no n'incorpora ni de coherència ni de cohesió textual. Malgrat això és destacable, com hem dit, que els resultats no difereixin excessivament de les tipologies d'Adam, de Bronckart i d'altres, obtingudes amb una metodologia totalment diferent.

TIPOLOGIA TEXTUAL I GRAMÀTICA

Els estudis sobre tipologia textual s'inscriuen en un enfocament funcional de l'estudi de la llengua⁹. Per això la majoria de tipologies tenen com a assumpte subjacent la relació causal entre gramàtica i context (Smith, 1985). És a dir, es considera que l'aparició en un text d'uns determinats elements gramaticals depèn de la situació comunicativa en què el text es produeix. Així, hi ha unes menes de pronoms, de connectors o d'oracions subordinades que apareixen amb més freqüència en els textos pertanyents a uns registres, a uns tipus o, fins i tot, a uns gèneres determinats. De fet, encara que aquesta relació entre la diversitat discursiva i la gramàtica no pugui ser definida d'una manera estricta, hi ha descrites unes tendències que poden ser útils. Com a mostra, presentarem alguns dels resultats obtinguts per Biber sobre aquest tema.

El treball de Biber (1988) constitueix una aproximació bàsica, de caràcter empíric, a la descripció gramatical dels textos (a partir de la qual elabora la tipologia de 1989, que hem presentat a l'apartat anterior). Presenta un total de sis dimensions que considera que estructuren la diversitat discursiva en anglès¹⁰. En els quadres següents oferim una versió simplificada de tres d'aquestes dimensions. (Hi fem constar només els trets gramaticals que poden tenir una correspondència en català.)

TEXTOS INTERACTIUS	TEXTOS INFORMATIUS
<ul style="list-style-type: none"> - Verbs en present - Pronoms de primera i segona persona - Pronoms demostratius - Fer com a pro-verb - Marcadors discursius - Pronoms interrogatius 	<ul style="list-style-type: none"> - Substantius - Més longitud de paraula - Sintagmes preposicionals - Més varietat lèxica - Adjectius dins del SN - Passives sense agent

TEXTOS NARRATIUS	TEXTOS NO NARRATIUS
<ul style="list-style-type: none"> - Verbs en passat - Pronoms de tercera persona - Verbs en aspecte perfectiu 	<ul style="list-style-type: none"> - Verbs en present - Adjectius dins del SN - Més longitud de paraula

TEXTOS ABSTRACTES	TEXTOS NO ABSTRACTES
<ul style="list-style-type: none"> - Passives sense agent - Passives amb agent - Subordinadors adverbials 	<ul style="list-style-type: none"> - Oracions actives - Més varietat lèxica

TIPOLOGIA TEXTUAL I DIDÀCTICA DE LA LLENGUA

L'aplicació a l'ensenyament de la tipologia textual comporta, com qualsevol altre aspecte didàctic, avantatges i perills. Els avantatges són ben evidents, i han fet que molts professors (especialment de català com a primera llengua) hagin incorporat la tipologia a les seves classes, fins i tot com a element organitzador del conjunt de l'aprenentatge. Es podrien detallar d'aquesta manera:

- La tipologia textual és un eix pràctic al voltant del qual es pot organitzar tota la programació d'un curs o d'una etapa¹¹.
- Amb la tipologia s'assegura que es tracta un ventall ampli de textos més enllà de la pràctica tradicional limitada a narracions, descripcions i poesia.
- La tipologia permet de relacionar els continguts textuals i els gramaticals.
- El coneixement de la tipologia textual dóna a l'alumne una visió diversa, no monolítica, de la llengua.
- La visió tipològica es pot incorporar amb facilitat a l'anàlisi dels textos que es llegeixen i es comenten a classe.

Pel que fa als perills, n'hi ha un sobre el qual voldríem alertar especialment: la tendència a considerar la tipologia, per ella mateixa, com un aspecte essencial, com una fórmula màgica o, amb una actitud menys entusiasta, com «la moda que ara toca» en l'ensenyament de la llengua. L'enfocament comunicatiu respon a una idea més àmplia i més profunda. I aquest

reduccionisme no és bo, ni tan sols per a una aplicació seriosa de la tipologia. Per evitar aquest mite i d'altres, voldríem fer les observacions següents, algunes de les quals es desprenen de les qüestions teòriques que s'han exposat en les pàgines precedents d'aquest article:

1. La diversitat dels textos es resisteix a ser classificada i etiquetada. La classificació no és la realitat, sinó una xarxa superposada a les coses (i, com a xarxa, les empresona).

2. La tipologia textual és, com hem vist, una manera parcial de descriure la diversitat lingüística. No pot ser entesa com l'única manera, ni necessàriament com la més adequada. Hi ha unes altres descripcions que cal tenir en compte (registres, gèneres, etc.).

3. Les propostes tipològiques d'Adam, de Bronckart, de Biber o de qualsevol altre autor no són l'única possibilitat tipològica. La millor tipologia o, en general, la millor descripció de la diversitat discursiva és la que s'adapta més als objectius de cada recerca concreta o de cada ús aplicat que es dugui a terme. Les tipologies elaborades fins ara adopten punts de vista diferents, potser complementaris, sobre la mateixa realitat.

4. La relació tipus de text-gramàtica no presenta regularitats absolutes, però mostra unes tendències de fàcil aplicació a l'ensenyament.

5. La tipologia textual no és l'únic recurs didàctic per relacionar la gramàtica i l'ús de la llengua. Hi ha unes altres maneres treballar la gramàtica a partir dels textos sense haver de recórrer a la tipologia.

6. La tipologia textual no és l'única possibilitat en l'ensenyament de l'expressió escrita o oral. Com explica D. Cassany

(1990), hi ha unes altres aproximacions didàctiques a l'aprenentatge de l'expressió (èmfasi en el procés d'escriptura, en el contingut del text, etc.).

7. La tipologia, i qualsevol altre aspecte textual, no ha de ser ensenyat únicament com un contingut teòric, sinó dins d'un aprenentatge basat en l'ús de la llengua. L'interès no ha de ser que els alumnes sàpiguen classificar els textos en tipus, sinó que coneguin les tècniques per produir i entendre textos diversos.

8. La tipologia textual, com els consells per redactar bé o les recomanacions per fer un text més llegible, no ha de convertir-se mai en una nova normativa de l'expressió i de la construcció de textos. Conèixer els arquetipus no ha de fer l'alumne més «arquetípic», sinó més creatiu i més lliure.

Ja per acabar, destacarem un altre possible reduccionisme: la simplificació excessiva de la relació tipus de text-gramàtica. Sovint, la pràctica acadèmica tendeix a automatitzar les explicacions, potser per la conveniència de fer més «païdors» els continguts als estudiants. Però cal vigilar que la necessària simplificació no resulti en un clar falsejament de la realitat. El professor pot reduir els continguts si pensa que cal fer-ho, però ha de ser-ne conscient i ha d'estar ben informat. A continuació presentem dos exemples de nocions que hem observat que se solen presentar de manera inexacta. Per fer-ho, hem adoptat les denominacions d'Adam (1985), que són potser les més utilitzades en la didàctica de la llengua catalana. Els nostres exemples abracen el camp dels connectors i de l'ús dels temps verbals. A cada apartat, en primer lloc esmentem el que actualment se sol tractar en els materials didàctics i, en segon lloc, suggerim uns altres aspectes que, a parer nostre, haurien d'afegir-s'hi.

■ ELS CONNECTORS

- Text conversacional. El que s'ensenya: hi ha més juxtaposició i coordinació que subordinació. El que també cal tenir en compte: hi abunden les subordinades substantives de complement directe, introduïdes per la conjunció *que* darrere verbs de dir. Es produeix una pèrdua del valor semàntic d'alguns connectors, en alguns usos (*però, perquè*).

- Text narratiu. El que s'ensenya: hi abunden els connectors temporals. El que també cal tenir en compte: també hi ha connectors de lloc i, sobretot, connectors lògics (segons l'estil de la narració).

- Text explicatiu i text argumentatiu. El que s'ensenya: hi ha connectors lògics. El que també cal tenir en compte: hi ha un grup important d'organitzadors textuais que indiquen temps i lloc de caràcter intern al text (*com hem dit abans...*).

■ ELS USOS VERBALS

- Text descriptiu. El que s'ensenya: hi apareixen els verbs *ser, estar, semblar, tenir i haver-hi*. El que també cal tenir en compte: una descripció construïda només amb aquests verbs pot ser un exercici in-

suls i avorrit. Les descripcions solen contenir verbs de tota mena, amb usos metafòrics i personificacions («El castell restaurat *presenta* un aspecte magnífic. Els antics merlets *es poblen* ara de visitants curiosos. Les torres del castell *s'emmirallen* a les aigües del llac principal, *travesat* per una carretera que, *provinent* del poble, *s'obre pas* fins a la finca dels Melsió»). (Alerta: tampoc no hi ha d'haver només aquests usos metafòrics: si se n'abusa es produeix la sensació d'enfarfec que ja es pot intuir en aquest exemple tan curt que acabem de donar!)

• Text directiu (instruccions). El que s'ensenya: conté verbs en imperatiu i en segona persona. El que també cal tenir en compte: hi poden aparèixer uns altres temps i unes altres persones, segons la intenció, el grau de formalitat, etc. Vegeu-ne algunes possibilitats:

- Present d'indicatiu: *agafes les pomes*.
- Passiva reflexa i tercera persona: *s'agafen les pomes*.
- Futur (per a les lleis): *els contribuents abonaran les taxes en el termini d'un mes*.
- Perífrasi de necessitat: *cal escórrer bé la pasta*.
- Perífrasi d'obligació i segona persona: *has d'anar-hi*.
- Perífrasi d'obligació, tercera persona i es impersonal: *s'hi ha d'anar*.
- Perífrasi d'obligació i condicional: *s'hi hauria d'anar*.

Fins aquí hem vist diversos aspectes de la diversitat discursiva, de la seva relació amb la gramàtica i de la seva aplicació didàctica. La idea principal de l'article és que les teories existents expliquen només parcialment la diversitat dels textos i les relacions que mantenen entre ells i amb

les estructures de la llengua. I, ni que l'expliquessin totalment, no se'n podria pas fer una aplicació didàctica absoluta, perquè una teoria de la diversitat no hauria de ser mai limitadora d'altres diversitats: la dels alumnes, la de les maneres d'escriure, la de les maneres d'ensenyar, etc.

Notes

1. Com pot observar el lector, en aquest article fem un ús indistint dels mots *text* i *discurs*, i dels adjectius corresponents, *textual* i *discursiu*.

2. Adam (1992), Biber (1988 i 1989) presenten la distinció entre *gènere* i *tipus de text*, tot i que els defineixen de maneres lleugerament diferents. Per a la formulació que presento aquí, em baso principalment en Biber (1988) i en Payrató (comunicació personal). Bronckart (1985) també utilitza el mot *gènere*, però no sembla que en faci un ús diferent de *tipus de text*.

3. Per a una visió més àmplia del tema de la tipologia textual i per anar a les fonts d'aquest article, podeu consultar Adam (1985 i 1992), Bernárdez (1982 i 1987), Biber (1989), Bronckart (1985), Castellà (1992 i 1994a) i Fernández-Villanueva (1990).

4. Un exemple d'aplicació didàctica de la tipologia d'Adam a la llengua catalana són els llibres *Trèvol-Text 1* i *2*, de Glòria Bordons, Pilar Monné i l'autor d'aquest article (Ed. Empúries, 1988 i 1990, respectivament).

5. Adam (1992) presenta un model compacte i brillant, que a més de la definició d'una tipologia, és una visió que vol abraçar tot el funcionament de la textualitat. Pel que fa a les seqüències, la seva llista anterior de vuit tipus (conversacional, descriptiu, narratiu, predictiu, directiu, explicatiu, argumentatiu i retòric) es veu reduïda a cinc (dialogat, descriptiu, narratiu, explicatiu i argumentatiu), que Adam exemplifica i comenta extensament en el seu llibre.

6. Bronckart (1985) estudia la regularitat amb què uns trets gramaticals apareixen en els textos corresponents als quatre tipus que defineix (discurs en situació, discurs teòric, narració i

relat conversacional). Els trets gramaticals inclosos en la recerca són vint-i-set: pronoms de primera i segona persona, diversos temps verbals, deíctics temporals, diversos verbs auxiliars, formes passives, oracions no declaratives, diversos organitzadors textuais, anàfores, densitat lèxica, etc. Amb els resultats de l'experiment, Bronckart descriu una sèrie de textos arquetípics, que compleixen amb els requisits de la seva tipologia, i uns altres textos, que anomena intermedis, que són la combinació de més d'un dels quatre tipus bàsics. (Per a un resum d'aquesta tipologia, vegeu Castellà 1992.)

7. Biber (1988) treballa amb 481 textos en anglès britànic, 141 d'orals i 340 d'escrits, d'entre 2.000 i 5.000 mots cadascun, amb un total aproximat de 960.000 mots. Els textos pertanyen a 23 gèneres diferents (converses, entrevistes, conferències, documents oficials, cartes personals, prosa acadèmica, etc.) i s'hi cerquen un total de 67 trets gramaticals (pronoms, persones gramaticals, deíctics, passives, nominalitzacions, subordinació, densitat lèxica, etc.). Per a més detall, vegeu Castellà (en premsa).

8. Suposem que la crítica que Adam, Bronckart o altres retornarien a Biber seria que potser no cal un aparell matemàtic i estadístic tan gran per arribar a uns resultats que intuïcions prèvies ja podien aportar. Tot i això, des del nostre punt de vista, la gràcia és que ara disposem de resultats relativament semblants a partir de metodologies ben diferents.

9. El paradigma funcional té tres punts d'origen: l'escola de Praga, els deixebles de J.R. Firth (especialment M.A.K. Halliday i els seus seguidors) i l'escola tagmèmica de Longacre (vegeu Castellà 1992).

10. Les dimensions de Biber (1988) són les següents: 1- Interactiu/Informatiu. 2- Narratiu/No narratiu. 3- Referència explícita/Referència dependent de la situació. 4- Expressió manifesta de la persuasió. 5- Informació abstracta/Informació no abstracta. 6- Elaboració de la informació en temps real. Biber utilitza la combinació d'aquestes dimensions per establir els vuit tipus de text que presenta a l'article de 1989.

11. La tipologia textual com a eix de la programació planteja un problema, precisament en relació amb els elements gramaticals. La qüestió

és decidir si cal respectar l'ordre establert tradicionalment per als temes de morfosintaxi o si cal tractar cada aspecte gramatical dins del tipus de text amb el qual, per l'ús, està relacionat. En el primer cas es facilita una sistematització i una ordenació de la morfosintaxi tal com apareix a les gramàtiques i tal com l'hem apresada els professors. I en el segon cas es prioritza la funció comunicativa dels elements gramaticals. Suposem que caldrà recerca i anys d'aplicació per veure quin sistema facilita més l'aprenentatge de la llengua.

Mireia Trenchs ha fet una lectura amiga, i per tant crítica, d'aquest article. Li agraeixo molt la seva ajuda i els seus consells.

Referències bibliogràfiques

ADAM, J.M.: «Quels types de textes?», a *Le français dans le Monde*, núm. 192, 1985, pàg. 39-43.

ADAM, Jean Michel: *Les textes: types et prototypes. Récit, description, argumentation, explication et dialogue*. París: Éditions Nathan, 1992.

BERNÁRDEZ, Enrique: *Introducción a la Lingüística del Texto*. Madrid: Espasa-Calpe, 1982.

BERNÁRDEZ, Enrique (ed.): *Lingüística del texto*. Madrid: Arco/Libros, 1987.

BIBER, Douglas: *Variation across speech and writing*. Cambridge University Press, 1988.

BIBER, Douglas: «A Typology of English Texts», a *Linguistics*, núm. 27, 1989, pàg. 3-43.

BRONCKART, Jean-Paul: *Le fonctionnement des discours*. Neuchâtel-París: Delachaux-Niestlé Éditeurs, 1985.

CASSANY, Daniel: «Enfoques didácticos para la enseñanza de la expresión escrita». *Comunicación, lenguaje y educación*, núm. 6, 1990, pàg. 63-80.

CASTELLÀ, Josep M.: *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*. Barcelona: Empúries, 1992.

CASTELLÀ, Josep M.: «Les tipologies textuais», a CUENCA, M. Josep (ed.): *Lingüística i ensenyament de llengües*. Universitat de València, 1994a.

CASTELLÀ, Josep M.: «¿Qué gramática para la escuela? Sobre árboles, gramáticas y otras formas

de andarse por las ramas», a *TEXTOS de didáctica de la lengua y la literatura*, núm. 2, , 1994b, pàg. 15-24.

CASTELLÀ, Josep M.: «Per una descripció de la llengua oral: els discursos orals no col·loquials». Comunicació presentada al *X Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Frankfurt, 18-25 de setembre de 1994 (en premsa).

FERNÁNDEZ-VILLANUEVA, Marta: «Tipologies textuais», a *A l'entorn de la gramàtica textual*, *Suplement COM* núm. 8, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1990.

SMITH, Edward L. Jr.: «Text type and discourse

framework», a *Text*, núm. 5.3, Amsterdam: Mouton, 1985.

Referència de l'autor

Josep M. Castellà, professor de filologia catalana.

Facultat d'Humanitats. Universitat Pompeu Fabra. Balmes, 132. 08008 Barcelona. Tel. (93) 542 26 79. Fax: (93) 542 16 20, E-mail: Castella.upf.es

Línies de treball prioritàries: Estudi de la variació funcional (contrast oral/escrit), anàlisi del discurs i lingüística del text.